

1944 zapisal: »Naše delo ima pred očmi Slovenijo v okviru Jugoslavije«. Značilno je, kako se Rodoljub Čolaković spominja pogovora s Zwittrom in sodelavci inštituta v tistih dneh: »Dolgo smo razpravljali o raznih vprašanjih, se celo malo prepirali o poteh našega ekonomskega razvoja in o vlogi posameznih naših federalnih enot, toda vse to je bilo v akademski obliki in v tovariškem ozračju.« Ni odveč, če prav v današnjem času oživimo v tem spominu dokaz, da partizanski revoluciji akademski dialog ni bil neznana stvar.

Osvoboditev je dočakal kot znanstvenik, vključen v diplomatski boj nove Jugoslavije za novo določitev mej nasproti Italiji in Avstriji. Po vrnitvi iz Beograda, v začetku leta 1948, je opravljal mnoge odgovorne dolžnosti na univerzi, v strokovnih organizacijah in v javnih, zlasti kulturnih ustanovah. Naštete so v njegovih biografijah. Naj omenim samo to, po čemer ga tako resno in toplo pomni učitelji in študentje zgodovine po vsej Sloveniji. Bil je duša zborovanj slovenskih zgodovinarjev, od tistega v Novi Gorici jeseni 1948 pa do zborovanja v Tolminu jeseni 1986, ko se je vneto udeležil razprave o problemih sodobnega zgodovinopisja.

V rojstno Belo cerkev je Fran Zwitter prihajal svojčas na počitnice, tukaj je doživel svoje najlepše otroške in najstniške trenutke, tukaj je začutil korenine, ki ga vežejo na ta prelepi košček domovine ob Krki. Druga njegova srčna zavezanost je veljala Koroški, domači deželi njegovega očeta. Njej je posvetil svoje duševne moči do zadnjega dne. Svet svoje mladosti tukaj pa si je izbral za svoj zadnji dom. Hvaležni smo Beli cerkvi in njenim ljudem, da so nam dali Frana Zwittra in da varujejo njegov spomin.

Janko Pleterski

POROČILO S 1. OBČNEGA ZBORA ZGODOVINSKEGA DRUŠTVA ZA JUŽNO PRIMORSKO

Naposled je nastopil čas, ko smo se tudi zgodovinarji južne Primorske povezali v svoje društvo in v mejah še srednjeveške severne meje Istre (Sežana, Postojna, Ilirska Bistrica) z današnjimi slovenskimi obalnimi občinami (Koper, Izola, Piran) ustanovili Zgodovinsko društvo za južno Primorsko (Società storica del Litorale). Ime smo društvu določili že na ustanovnem občnem zboru 2. marca 1989 v prostorih Pokrajinskega muzeja Koper z utemeljitvijo, da vseh šest občin v kulturno zgodovinskem smislu gravitira na bivši Koprski okraj, tradicija imena pa izhaja iz NOB, ko je bila Primorska razdeljena na Severnoprimorsko in Južnoprimorsko okrožje.

V teh prostorih, kjer je tudi sedež društva, smo se ponovno s povečanim številom z vabili po šolah in institucijah povabljenih zgodovinarjev in ljubiteljev te vede zbrali 14. junija 1989, z namenom potrditve društva, pravil, organov, s programom nadaljnega dela ter predstavitvijo zadnje tematske številke Kronike »Iz zgodovine Primorske«. Predsednik društva Salvador Žitko je prisotne pozdravil v slovenskem in italijanskem jeziku, predstavil predlog dnevnega reda ter podal naslednje razmišljanje:

»Zgodovinsko društvo za južno Primorsko je eno zadnjih zgodovinskih društev, ki nastaja v okviru Zveze zgodovinskih društev Slovenije. Nameravano ustanovitev takega društva pred leti je prekinila smrt Miroslava Pahorja (1922—1981), enega vodilnih zgodovinopiscev našega območja. Obenem je po njegovi smrti, kot pravilno ugotavljata v zadnji številki Kronike Marjan Drnovšek in Stane Granda, po izidu 6/7 številke zbornika Slovensko morje in zaledje v znanstveni publicistiki na obalno kraškem območju nastalo nekakšno zatišje, ki je postajalo čedalje neprijetnejše, tem bolj zato, ker se je v zadnjih letih izoblikovala nova generacija zgodovinarjev in drugih znanstvenih delavcev, ki čutijo potrebo po bolj sistematičnem in skupnem raziskovalnem delu, zato menimo, da je nastanek zgodovinskega društva predvsem plod in rezultat teh želja in hotenj.

Društvo nastaja namreč v okolju, ki ima bogato kulturno in seveda historiografsko tradicijo, če pomislimo samo na velike zgodovinarje in kroniste iz preteklosti naših mest: Nikolaja Manzuolija, Prospera Petronija, škofa Pavla Naldinija, zlasti pa Gian Rinalda Carlja, velikega koprškega enciklopedista 18. stoletja, je jasno, da si je zgodovinopisje že zelo zgodaj priborilo zelo ugledno mesto med humanističnimi vedami.

Tudi 19. stoletje je nadaljevalo tradicije starejših pokolenj. Sredi tega stoletja se je prebudilo veliko zanimanje za raziskave vseh vrst. Z Rossettijevem in Kandlerjevimi znanstveno raziskovalnim delom so bili tudi v Istri položeni temelji humanističnih ved: arheologije, etnologije in zgodovine. Zlasti P. Kandler je svoje raziskovalno delo v Trstu in Istri naslonil na materialne in pisne vire ter z izdajanjem revije L'Istria (1846—1852) položil trdne temelje razvoju zgodovinopisja. V lokalnem okviru so njegovo delo nadaljevali številni zgodovinarji, med katerimi so izstopali zlasti Andrea Tommasich, Tomaso Luciani, Gino de Vergottini, Carlo de Franceschi, Luigi

Morteani, Carlo Combi, ki, razumljivo prevzeti z novimi idejami nacionalnih osvobodilcev, potencirajo italijanstvo Istre. Med slovenskimi zgodovinarji tega časa velja omeniti Simona Rutarja in Franca Kosa, vtem ko je ostalo med njimi do obdobja po zadnji vojni naše področje dokaj zanemarjeno.

Že v času cone B Svobodnega tržaškega ozemlja (STO) se je pričelo pospešeno zbiranje in objavljane zgodovinskega gradiva, ki je dajalo akcent predvsem kontinuirani slovanski prisotnosti v Istri. Nastanek društva zgodovinarjev cone B STO, priprava prvega (in edinega) letnika Istrskega zgodovinskega zbornika (1953), zlasti pa velika zgodovinska razstava »Slovinci ob Jadranu« v Kopru leta 1952, so dali velike in pomembne rezultate pri zbiranju in urejanju zgodovinskega gradiva. V skladu s tedanjo politično naravnanoostjo je bilo prisotno predvsem raziskovanje in obdelava novejših zgodovine, ki je reflektirala medsebojne odnose predvsem v luči italijanskih teženj in NOG na drugi strani.

Nova, znanstveno utemeljena stran zgodovinopisja si je le postopno utirala pot. Obsežnim ter kompleksnim historiografskim prikazom tržaške in istrske problematike onstran meje so s sedila nekatera temeljna dela in raziskave slovenskih ter hrvaških avtorjev, med katerimi kaže omeniti Srečka Vilharja, Miroslava Pahorja in Janeza Kramarja. Pomemben prispevek je tudi vrsta obsežnih publicističnih del v obliki prispevkov za krajevno kroniko, tako npr. zbornika Slovenska Istra v boju za svobodo (1976) in Napredna mladina Slovenske Istre od 1919—1947 (1985).

Pri izdajanju periodike z zgodovinskimi članki in razpravami žal ne beležimo kontinuitete in ustaljenosti; od revije Obala smo prešli na Primorska srečanja, v znanstveni publicistiki pa je pred leti izšlo le šest števil zbornika Slovensko morje in zaledje. Več vztrajnosti in kontinuitete kaže krog kulturnikov in zgodovinarjev na ilirskobistriškem območju, ki se je zbral v Društvo za krajevno zgodovino in kulturo in izdaja svoj Bistriški zbornik, pred leti pa se je pri Obalni SIS za kulturo oblikovala tudi Sekcija za raziskave pri Skupnosti Italijanov v Kopru.

Ves ta prerez dosedanjega dela, ki seveda še zdaleč ni zajel vseh dosežkov in ustvarjalnih naporov, pa je vendar dovolj dobra iztočnica in temelj delovanju novega društva, ki se ustanavlja predvsem z namenom, da bi nadaljeval in bolj usklajeno kot doslej pospeševal strokovno in raziskovalno ter pedagoško delo in usposabljanje.

Darko Darovec je za naslednji točki dnevnega reda pripravil pregled društvenih pravil, ki smo jih oblikovali na podlagi pravil že obstoječih zgodovinskih društev v Sloveniji, ter volitev organov društva. Pri sprejemanju pravil smo si bili člani edini, da jih je potrebno prilagoditi obstoječim družbenim razmeram, kajti pri dosedanjih je občutiti še vse preveč močno enolitno regresivno politično voljo nad samim strokovnim delovanjem takih in podobnih društev. Zgledovali smo se pri novih pravilih Slovenskega sociološkega društva in še sklenili, da bo poslovanje društva potekalo dvojezično, torej v italijanščini in slovenščini.

Nato so prisotni s tajnimi volitvami potrdili izvolitev Salvatorja Žitka za predsednika društva ter naslednje člane izvršnega odbora: Tomo Šajn, Aleksander Ternovec, Maruša Zagradnik, Mateja Kokošar, Alenka Borjancič, Tatjana Dekleva, Darjenka Mihelič, Flavij Bonin, Zdenka Radminič-Bonin, Nadjia Terčon, Leopold Čeh, Darko Darovec, Daniela Bertoni, Ervin Dolenc in Dušan Štolfa. Za člane nadzornega odbora društva so izvoljeni Damjana Čamer, Janez Kramar in Aleksander Žitko, za člane disciplinskega sodišča pa Martin Černe, Tanja Turk in Vida Rožac.

Predlog programa nadaljnjega dela je podal Salvator Žitko. Ena primarnih oblik, s katero bi kazalo nadaljevati, glede na to, da smo za današnji zbor pripravili 1. in 2. številko 37. letnika (1989) Kronike, časopisa za slovensko krajevno zgodovino, posvečeno predvsem zgodovini obalnih občin, je predstavljanje strokovnih ali znanstvenih publikacij. Že v tem letu se našemu območju obeta predstavitev Kataloga arheoloških izkopavanj na Kapucinskem vrtu s spremno razstavo, ki je bila v prostorih Pokrajinskega muzeja v Kopru (prim.: Primorska srečanja št. 98, str. 570/1) in bo gostovala tudi v drugih naših krajih ter tujini. S tem v zvezi je vzniknila ambicija, da bi ob opisu pripravili tudi zgodovinske prispevke. Zbralo se je nekaj avtorjev, ki so svoje raziskovalne namene vključili v proučevanje starejšega obdobja Kopra, bodisi na področju razvoja upravnih sakralnih struktur, bodisi na področju umetnostne zgodovine.

Izredno zanimivo predavanje Luja Margetića v Tartinijevi hiši v Piranu (prim.: Primorska srečanja št. 97, str. 503/5) naj bo le spodbuda, da bi nadaljevali s takimi predavanji. Dogovarjamo se z Jadranom Ferlugo, priznanim bizantologom, da bi nam predaval o pomorski plovbi v poznoantičnem obdobju ob istrski obali. Povabili bi tudi prisotnega Ferda Gestrina, ki je v svojih nadaljnjih raziskavah o pomorskem prometu in trgovini zaledja s primorskimi mesti prišel do novih spoznanj. Tesni stiki z zamejstvom, seznanjanje z delom Odseka za zgodovino pri Narodni in študijski knjižnici v Trstu in Slovenskim raziskovalnim inštitutom, so porok uspešnega delovanja, kakor tudi sodelovanje s Centrom za zgodovinske raziskave v Rovinju, ki je nedavno pripravil mednarodno strokovno srečanje oziroma simpozij zgodovinarjev o Pietru Kandlerju in CDI (prim.: Primorska srečanja št. 98, str. 581/4 in ZČ 2, 1989, str.

280/1) ter pripravlja nadaljnja srečanja v prostoru, ki je idealen za medsebojna srečanja v okviru skupnosti Alpe-Jadran.

V prihodnjem letu pripravljamo krajevni zbornik, posvečen petstoletnici hrastovelskih fresk. To, in že uveljavljena raziskovalna naloga »Kultura na narodnostno mešanem ozemlju Slovenske Istre«, pa nudita primeren kraj za uveljavljene kot ne- uveljavljene zgodovinarje in druge družboslovce, še posebno mlade in nezaposlene, ki bi se tako lahko strokovno uveljavili in opozorili nase. S tem v mislih je tudi naslednja naloga društva, da bi ponovno oživel zbornik Slovensko morje in zaledje, morda le s spremenjenim naslovom in konceptom, je zaključil predsednik Zgodovinskega društva za južno Primorsko.

Tudi naslednja točka dnevnega reda, predstavitev dvojne tematske številke Kronicke, »Iz zgodovine Primorske«, ki jo je podal urednik Marjan Drnovšek, je izžarevala željo po obnovitvi zgoraj omenjenega zbornika, kajti ravno ta številka Kronicke je pokazala, da ustvarjalnih potencialov na našem področju ne manjka, saj je bilo od 21 sodelavcev kar 14 »domačinov«. Ferdo Gestrin, tudi avtor prispevka v predstavljeni publikaciji, je poudaril predvsem dvoje: »S to številko Kronicke smo na en način izpolnili dolg do pokrajine, ki je ostala dolgo časa ločena od zaledja. Zgodovinarjem so padali očitki, da nismo dovolj naredili za proučevanje našega primorskega območja. Mi preveč pozabljam, da živimo ob morju, in se vezemo na zaledje, na kontinent, čeprav povsod govorimo o morju kot oknu v svet, ki pa v resnici ni odprto in je čestokrat tudi zapacano. In drugič, Kronika dokazuje, da se mora društvo z vsemi silami zavzemati za obnovo stalne publikacije, ki bo obravnavala zlasti družboslovje, pa tudi druga področja tega prostora.«

Na prijazno povabilo in strokovno vodstvo kustosa arheologa Pokrajinskega muzeja Koper Mateja Zupanciča, smo si prisotni na terenu ogledali še dosežke izkopavanja ob priliki najdbe koprskega srednjeveškega obzidja na prostoru, predvidenem za gradnjo italijanskega vrta.

Naj za zaključek pregleda o dosedanjem delovanju ter zgodovinskih podlagah za naše območje tako potrebnega strokovnega združenja, povabim vse zgodovinarje ter privrženice vede, ki bi kakorkoli želeli oploditi ter s svežimi idejami popestriti premnoge vrzeli v poznavanju za razumevanje sodobnosti tako pomembne preteklosti, da se z našimi prizadevanji in naziranjem lahko podrobneje seznani v Pokrajinskem muzeju v Kopru (tel.: 066/21 364), kjer lahko postanejo tudi naši člani.

Darko Darovec

POSVETOVANJE »METODE IN PROBLEMI PROUČEVANJA VSAKDANJEGA ŽIVLJENJA V ČASU BAROKA«

St. Pölten 10.—13. julij 1989

Organizator simpozija — že desetega po vrsti — je bil Niederösterreichisches Institut für Landeskunde na Dunaju. Oblikovanje vsebinskega dela posvetovanja in stike z referenti je vodil oddelk za gospodarsko zgodovino dunajske akademije znanosti. Posvetovanje je potekalo od 10. do 13. julija v kompleksu »Bildungshaus St. Hippolyt« v St. Pöltnu, najmlajši avstrijski deželni prestolnici (za Spodnjo Avstrijo). To čast si je St. Pölten izboril 1986 v konkurenci z mesti Krems, Melk in Wiener Neustadt. Vprašanja in problemi nekdanjega vsakdanjega življenja ne zanimajo le zgodovinarjev, ampak tudi arhiviste, muzealce, etnologe itd. Kljub vročemu letnemu obdobju je bil interes za posvetovanje precejšen, saj je delovnemu delu redno prisostvovalo vsaj po 80 poslušalcev. Predavanj je bilo le deset. K sodelovanju niso bili povabljeni le avstrijski raziskovalci, ampak tudi pet tujih gostov iz Švice, Zahodne in Vzhodne Nemčije, Madžarske in Jugoslavije. Vsak referent je imel za svoja izvajanja na razpolago eno uro časa, nato pa je redno sledila polurna diskusija o prispevku. Gradivo z dnevnim redom, seznamom in naslovi udeležencev ter tezami referatov so poslušalci prejeli vnaprej.

Posvetovanje se je pričelo v ponedeljek 10. julija z vrsto otvoritvenih pozdravov, ki pa so bili vsi zgledno kratki. Uvodni referat je predstavil **Hans-Jürgen Teuteberg** iz Münstra, ki je trenutno med vodilnimi teoretiki proučevanja zgodovine človeškega vsakdanjega življenja. Naslov njegovega prispevka je bil »Zgodovina vsakdanjika — možnosti in meje nove raziskovalne smeri«. Ustavil se je ob opredelitvi pojma vsakdanje življenje, ob nasprotju makro- in mikrozgodovine, ob ponovnem uveljavljanju pripovedne zgodovine (za razliko od abstraktne in kvantitativne). Zgodovina vsakdanjika zahteva interdisciplinarno obravnavo, kar odpira vprašanje pluralizma raziskovalnih metod. Opozoril je na stanje raziskav tovrstne zgodovine in nakazal najopaznejša dejstva in vire za obravnavanje preteklosti baročnega vsakdana. Sledil je